

UDK: 347.232.1

Pregledni naučni rad

STICANJE PRAVA SVOJINE OD NESVLASNIKA

Prof. dr Sefer Međedović*

Apstrakt

U ovom radu autor se bavi institutom sticanja prava svojine od nevlasnika, osvjetljavajući ga sa pozicija unutrašnjih prava, kao i uporedno-pravnim osvrtom, s tim što je pravio razliku na kontinentalno i aglosaksonsko pravo, jer, i pored iste ideje, postoje izvjesne razlike. U pravu koje je nastalo poslije raspada SFRJ prisutna su skoro ista rješenja, kako u pogledu opštih, tako i u pogledu posebnih uslova.

Ključne riječi : savjesnost sticaoca, predaja pokretne stvari, teretnost ugovora, sticanje na javnoj dražbi, sticanja od lica kome je vlasnik povjerio stvar, sticanje od lica koje se bavi stavljanem u promet takvih stvari kao svojom djelatnošću.

UVODNE NAPOMENE

Možda je na prvi pogled čudno i neprirodno, da neko može steći pravo svojine od nevlasnika, jer je još od rimskog prava stvoreno pravilo – da niko ne može na drugoga prenijeti više prava nego što sam ima- (nemo plus iuris in alium transferre potest quam ipse habet). Međutim, bogatstvo društvenog života i društvenih odnosa uslovlilo je da može neko postati vlasnik mimo utvrđenih pravila sticanja prava svojine. Svakako radi se o izuzetku koje danas poznaje većina zakonodavstava svijeta. Razumije se, do toga će doći pod tačno ispunjenim uslovima.

Kod ovoga sticanja prava svojine, vlasnik nije ugovorna stranka i on ne zna ko je stekao pravo svojine na njegovoj stvari, pod uslovom da je sticalac bio savjestan.

Iako se uzima da ovdje postoje tri lica: raniji vlasnik, otuđilac kao nevlasnik i treće lice koje postaje vlasnik. Znači može se posmatrati posebno odnos vlasnika i otuđioca (nevlasnika) s jedne strane i odnos nevlasnika i trećeg lica (sticaoca). Prvi odnos je od značaja samo za vlasnika i otuđioca što znači da vlasnik može prema njemu isticati sve prigovore na koje vlasnik inače ima pravo s obzirom da je pravo svojine zaštićeno, a zakon zabranjuje zloupotrebu stvarnih prava tim prije što je

---

* Redovni profesor Departmana za pravne nauke Univerziteta u Novom Pazaru, e-mail: advsefer@t-com.me.

svojina najpotpunija vlast na stvari i svako je dužan da se uzdržava od povrede prava svojine drugog lica. Nadalje, zakon takođe predviđa ograničenje prava svojine, čak i vlasnik može, kada to nije zabranjeno svoje pravo ograničiti ili opteretiti.

Drugi odnos je odnos prenosioca nevlasnika i trećeg lica, koji je za nas najinteresantniji jer objašnjava suštinu sticanja prava od nevlasnika. Treće lice postaje vlasnik jedne stvari koju je dobio od prenosioca, iako prenosilac nije vlasnik stvari. Na primjer, ako serviser proda trećem licu mašinu za pranje suđa koju je primio od vlasnika na opravku pa mašinu kupi treće lice. Ako treće lice nije znalo da prenosilac nije vlasnik i da čak nije ovlašćen od vlasnika na prodaju te mašine, postaće vlasnik, jer je treće lice savjesno postupalo. Takvih odnosa ima neograničeno u savremenom životu što znači da je praksa uslovlila i bitno uticala na formiranje instituta sticanja prava svojine od nevlasnika.

U rimskom pravu isključeno je bilo sticanje prava svojine od nevlasnika, ali u modernom pravu to je utvrđeno kao princip gdje se daje prednost zaštiti prometa nad svojinom, osim nekih zemalja kao što je Danska i Norveška.

Interesantno je navesti da mnogi autori smatraju da je sticanje prava svojine od nevlasnika originarni način sticanja prava svojine :“jer se zasniva na pravnim činjenicama utvrđenim zakonom, bez volje i protiv volje vlasnika stvari. Vlasnik stvari pravo svojine ne prenosi, jer nije prenosilac niti učesnik obligacionog odnosa.“¹

Drugi pak smatraju da sticanje svojine od nevlasnika je jedno posebno i samostalno sticanje prava svojine :“koje nije ni derivativno ni originarno“²

USLOVI ZA STICANJE PRAVA SVOJINE OD NEVLASNIKA

Da bi se steklo pravo svojine od nevlasnika potrebno je da se ispune četiri opšta i jedan od tri posebna uslova. Tako je propisano članom 31 Zakona o osnovama svojinsko-pravnih odnosa, kao i čl. 60,61 i 62 Zakona o svojinsko-pravnim odnosima Crne Gore, koji na skoro isti način reguliše ovo pitanje.

OPŠTI USLOVI

U opšte uslove spadaju : a) da je stvar pokretna, b) da je sticalac savjestan c) da je stvar predata i d) da je ugovor između prenosioca i sticaoca punovažan i teretan.

a) Kod ovoga načina sticanja prava svojine, osnovni uslov je da je *stvar pokretna* (res mobiles) , jer na nepokretnim stvarima (res immobiles) ne može se steći pravo svojine, ne samo zbog toga što za njih važi upis u Katastar kao javne knjige, jer time se eliminiše savesnost sticaoca.

---

¹ Zoran Rašović, *Stvarno pravo*, Podgorica, 2002 godina, str. 168.

² Dragoljub D. Stojanović i dr Dimitar Pop-Georgijev, *Komentar Zakona o osnovnim svojinsko-pravnim odnosima*, Beograd, 1986. godina, str. 106.

Međutim ako za ranijeg vlasnika pokretna stvar ima poseban značaj, on može tražiti od vlasnika koji je savjestan da mu stvar vrati uz naknadu po prometnoj cijeni (čl.31 st.2 ZOSPO, odnosno čl.61 ZOSPO Crne Gore). Taj zahtjev može se postaviti u roku od 1 godine od sticanja prava svojine na tu stvar od dana sticanja prava svojine, što znači da poslije protoka tog roka pravo ranijeg vlasnika zastarijeva.

b) Sticalac pokretne stvari kod ovoga načina sticanja mora biti *savjestan* (bona fides) što znači da sticalac nije znao niti je prema datim okolnostima mogao znati da prenosilac nije vlasnik. Savjesnost mora postojati kako u momentu zaključenja pravnog posla, tako i u momentu predaje stvari, jer naknadna nesavjesnost ne škodi (mala fides superveniens non nocent).

Ovdje je princip savjesnosti stavljen ispred principa vindikacije, jer se time proširuje mogućnost prometa, što je veoma bitno za normalnu cirkulaciju pokretnih stvari. Zato, bez obzira na način sticanja državnine na pokretnoj stvari, prednost se daje savjesnom sticaocu.

„Zabluda mora biti izvinjavajuća, iz čega proizilazi da nije dovoljno subjektivno neznanje, već je potrebno da i objektivno postoje činjenice iz kojih nesumnjivo slijedi da sticalac nije mogao znati da prenosilac nije vlasnik“.³

„Za sticanje svojine od nevlasnika bitna je savjesnost pribavioca stvari, a ne savjesnost lica koja prodaje tuđu stvar“.⁴

c) Treći opšti uslov za sticanje prava svojine od nevlasnika predstavlja *predaja stvari*, mada je predaja pokretnih stvari univerzalni princip za sticanja prava svojine na pokretnim stvarima. Najčešća predaja je fizička (traditio vera) kada su u pitanju manje stvari koje se mogu prenijeti iz ruke u ruku, ali kada su u pitanju veće stvari koje je nemoguće prenositi iz ruke u ruku onda se pribegava simboličnoj predaji, kada se vrši prenos isprava na osnovu kojih sticalac može raspolagati sa stvari (npr.prenos varanta, tovarnog lista i dr.). Današnja tendencija opšteg prometa pokretnih stvari osigurava se brža i lakša prometljivost prava na tim stvarima i zato je teško kontrolisati pravni promet ovih stvari, za razliku od nepokretnih, najviše zbog postojanja njihove evidencije (katastra).

d) Četvrti opšti uslov ukazuje da ugovor mora biti *punovažan i teretan*, zaključen u interesu obje stranke pošto jedna stranka prima jednu prestaciju uz obavezu da drugoj stranci učini protivprestaciju, jer na taj način se kontroliše savjesnosti sticaoca. Zbog toga besteretno raspolaganje stvarima kao što je poklon ne važi za ovaj slučaj. Čim je ugovor teretan to znači da se na njega primenjuju pravila o odgovornosti za materijalne i pravne nedostatke ispunjenja. Isto tako na njega se primenjuju pravila o raskidanju ugovora zbog neispunjenja, raskidanju zbog promijenjenih okolnosti, prekomjernom oštećenju itd. Kod ovih ugovora važi načelo jednake vrijednosti uzajamnih davanja što znači da nijedna strana nije dužna da ispuni svoju obavezu ako je druga strana ne ispuni.

---

³ Zoran Rašović, isto, str. 169.

⁴ Odluka Vrhovnog suda Srbije, Rev.br. 4216/98, od 14.07.1998 godine, objavljena u „Sudskoj praksi“ broj 9/2000.

POSEBNI USLOVI

U posebne uslove za sticanje prava svojine od nevlasnika ubrajamo :

- a) da je stvar nabavljena od nevlasnika, koji u okviru djelatnosti stavlja u promet takve stvari;
- b) da je stvar nabavljena od nevlasnika kome je vlasnik predao stvar u državinu na osnovu pravnog posla, a taj je osnov nije predviđen za pribavljanje prava svojine;
- c) da je stvar stečena od nevlasnika na javnoj dražbi.

Za razliku od opštih uslova, koji moraju biti kumulativno ispunjeni, kod posebnih uslova traži se ispunjenje samo jednog od njih.

a) Ako je stvar nabavljena od nevlasnika koji u okviru djelatnosti stavlja u promet takve stvari, što znači da je sticanje punovažno, ako se nevlasnik profesionalno bavi prodajom istovrsnih stvari. To znači da je nevlasnik trgovac i da je ovlašćen da vrši prodaju stvari, a ne samo da vrši usluge. U praksi u ovu grupu ne spadaju poljoprivredni proizvođači. „Za sticanje prava svojine automobila kupljenog kod nevlasnika, pored ostalih zakonom utvrđenih uslova, osnovanost tužbenog zahtjeva radi predaje vozila zavisi i

od utvrđenja da li je automobil kupljen od nevlasnika koji u okviru svoje djelatnosti stvarno, a ne simulovano, stavlja u promet automobile“.⁵

b) Drugi slučaj je kada je stvar pribavljena od nevlasnika kome je vlasnik predao stvar u državinu na osnovu pravnog posla koji nije osnov za sticanje prava svojine. To mogu biti nevlasnici kao neposedni držaoci npr. plodouživaoci, zakupci, zalogoprincipi i dr. To može biti i slučaj kada vlasnik nije preduzeo mjere obezbeđenja pa mu stvar bude ukradena i onda se lopov legitimise kao vlasnik.

c) Treći slučaj predstavlja sticanje prava svojine od nevlasnika na javnoj dražbi, regulisana Zakonom o izvršenju i obezbjeđenju, s tim što se kod ovog slučaja ne traži savjesnost sticaoca, jer postojanje sudskog organa je dovoljan garant sticanja, što je i logično i oko toga ne trebaju suvišni komentari, mada ima sudskih odluka koje govore suprotno “Samo savjesni stjecatelj može steći pravo vlasništva pokretne stvari pribavljene od nevlasnika na javnoj dražbi”⁶.

Prema tome, kada se ispune četiri opšta i jedan od tri posebna uslova, sticalac postaje vlasnik pokretne stvari, ali ako je ta stvar od posebnog značaja za vlasnika stvari, on može u roku od godinu dana od dana sticanja prava svojine tražiti povraćaj te stvari od sticaoca po tržišnoj cijeni stvari, o čemu smo već govorili.

⁵ Odluka Vrhovnog suda Srbije Rev.br.4581/98 od 12.07.1998 god.,Sudska praksa br.2-3/2001.

⁶ Vrhovni sud Hrvatske, Rev.br. 2835/95 od trećeg studenog 1999 godine i odluka Vrhovnog suda Hrvatske broj 1/2000.

UPOREDNOPRAVNI PRIKAZ

Istorijski gledano ovaj način sticanja prava svojine nije bio poznat u rimskom pravu, ali je bio predviđen kratak rok održaja za sticanje prava svojine koji je iznosio jednu godinu, pa u takvim uslovima nije bilo ni potrebe za postojanje ovog instituta, tim prije što je u uslovima rimskog društva promet bio znatno manji.

Po Srbijanskom građanskom zakoniku bila su predviđena pravila za sticanje prava svojine od nevlasnika u paragrafu 221, na isti način kako to regulisano čl.31 Zakona o osnovama svojinsko pravnih odnosa, odnosno čl.60 Zakona o svojinsko pravnim odnosima Crne Gore. Takva rješenja su ista po Austrijskom građanskom zakoniku (par.367), ali ne samo u pogledu opštih, nego i posebnih uslova tako nema potrebe da ih ponavljamo.

U posleratnom priodu kod nas su se primjenjivala predratna pravila do stupanja na snagu Zakona svojinsko pravnim odnosima (Službeni list SFRJ, br.6/80).

Bivše jugoslovensko pravo i sada sve države koje su nastale raspadom jugoslovenske federacije zadržale su ista rješenja o sticanju prava svojine od nevlasnika, tj. zadržale su srednje rješenje između neograničene vindikacije i neograničnog priznanja mogućnosti savjesnog sticanja. Drugim rječima, priznaje se savjesno sticanje prava svojine uz ispunjenje četiri opšta i jednog posebnog uslova.

Ipak u stranim zakonodavstvima postoje razlike u varijantama sticanja, pa bi dobro bilo da ih razjasnimo.

Nemački građanski zakonik propisuje da vlasnik koji je predao stvar drugom licu u državinu dobrovoljno on samim tim snosi rizik gubitka svojine, ako to lice stvar proda trećem licu. Na taj način treće lice opravdano vjeruje da je državina prenosioca valjana. Ustvari, državina otuđioca je osnovna legitimacija za vjerovanje sticaoca u ispravnost sticanja. Međutim, ako je pokretna stvar ukradena vlasniku ili je izgubljena, odnosno ako je iz njegove vlasti izašla protivno njegovoj volji, onda on ima pravo da je vindicira od svakog pribavioca u roku od tri godine. Druga je stvar, ako je sticalac stvar kupio na pijaci, na javnoj prodaji ili od lica koje prodaje slične stvari, s tim što vlasnika može tražiti povraćaj kupovne cijene. Ako su pokretne stvari vrednosni papiri, novac ili stvari kupljene na javnoj dražbi, onda savjesno lice stiče svojinu, iako su te stvari ukradene, izgubljene ili su na drugi način izašle iz državine vlasnika protivno njegovoj volji, jer to zahtijeva sigurnost prometa. Slično rješenje postoji u Švajcarskom i Grčkom građanskom zakoniku.

Po Francuskom građanskom zakoniku (Code civil) vodi se računa o tome kako je pokretna stvar izašla iz vlasnikovog pritežanja. Ako je stvar vlasnik nekom povjerio, savjesni sticalac postaje vlasnik bez obzira da li je stvar nabavio od daljih povjerenika. Ako je stvar nabavljena na pijaci, sajmu ili na javnoj dražbi važe ista pravila kao da je stvar nabavljena od vlasnika koji je svoju stvar nekom povjerio. Međutim, ako je vlasniku stvar ukradena, ili ju je on izgubio sticalac postaje vlasnik po uslovom ako je takvu stvar kupio od lica koje se bavi prodajom takvih stvari. U svakom slučaju ovaj zakonik predviđa da vlasnik ima pravo da u roku od tri godine od dana krađe, odnosno gubitka stvari zatraži svoju stvar kod koga stvar nađe. Ako

je sticalac kupio pokretnu stvar koja je izgubljena ili ukradena na javnoj dražbi, sajmi ili pijaci, odnosno od trgovca koji se bavi prodajom takvih stvari, raniji vlasnik može povratiti svoju stvar samo ako naknadi sticaocu vrijednost takve stvari.

Po Poljskom građanskom zakoniku pravi se razlika na slučajeve kako je pokretna stvar izašla iz vlasnikovog pritežanja. Ako je vlasniku stvar ukradena, izgubljena ili na drugi način oduzeta, on ima pravo da je povrati u roku od tri godine.

Anglosanksonsko pravo ima drugačija rješenja, ali sa jasnom razlikom na sticanje u građanskom i trgovačkom pravu. U građanskom prometu je zabranjeno sticanje pokretnih stvari sa osloncem na lakovjerno povjerenje u vlasnikovu državinu. Za savjesno sticanje svojine traži se da je vlasnik

dotatnim garancijama osigurao uvjerljivost prava svojine, jer jedino na taj način prenosilac može biti siguran u vlasnikovu državinu koju garantuje i sticaocu. Međutim, po trgovačkim pravilima roba u radnji trgovca je dovoljna garancija za sticaoca pošto on osnovano smatra da je trgovac ovlašćen da robu u trgovačkoj radnji slobodno i sigurno prodaje, odnosno da sa njom raspolaže. Problem nastaje kad trgovac prodaje iz radnje neku stvar koja se ne nikad nije nalazila u asortimanu radnje- dovodi se u pitanje savjesnost sticaoca. Dakle, pravila američkog prava su prostija, ali u pogledu građanskog prometa malo zahtjevnija. Međutim, za sticanje svojine na vredonosnim papirima i novcu važi pravilo, kako u američkom tako i u engleskom pravu da savesni sticalac postaje vlasnik, čak iako su ove stvari ukradene.

Ako se stvar kupuje na otvorenoj pijaci, po engleskom pravu svojina stiče savjesni kupac po estoppel pravilu koje odgovara equiti pravu što znači da se ovakvo sticanje rješava po pravilima pravde.

Prema tome, opisani slučaj predstavlja malo čudnu situaciju da otuđilac koji nije vlasnik prenese pravo svojine na sticaoca koji postaje vlasnik, ako je savjestan, tj. ako nije znao niti je mogao znati da otuđilac nije vlasnik. U svakom slučaju, zakonodavac štiti pravo savjesnog sticaoca, što je i ranije, a pogotovo u današnjim uslovima postalo pravilo, mada, kod nas, a vidjeli smo i u uporednom pravu zakonodavac ovlašćuje vlasnika stvari da traži njen povraćaj u roku od jedne godine (kod nas), odnosno u roku od tri godine (u uporednom pravu). Praksa je pokazala da ovo sticanje svojine ima puno opravdanje, ne samo zbog frekvencije prometa i ogromnog broja uspješnih kupoprodaja (bez spora), već i zbog postojanja opštih i posebnih pravila.

LITERATURA

- 1) Rašović Zoran, Stvarno pravo, Podgorica, 2002.
- 2) Stojanović, D. Dragoljub, Pop-Georgijev, Dimitar, Komentar Zakona o osnovnim svojinsko-pravnim odnosima, Beograd, 1986.
- 3) Odluka Vrhovnog suda Srbije, Rev.br. 4216/98, od 14.07.1998 godine, objavljena u „Sudskoj praksi“ broj 9/2000..
- 4) Odluka Vrhovnog suda Srbije Rev.br.4581/98 od 12.07.1998 god.,Sudska praksa br.2-3/2001.

- 5) Vrhovni sud Hrvatske, Rev.br. 2835/95 od trećeg studenog 1999 godine i odluka Vrhovnog suda Hrvatske broj 1/2000.

ACQUISITION OF THE RIGHT OF PROPERTY FROM THE NON-CONSENTER

PhD Sefer Medjedovic

Abstract

In this paper, the author deals with the institute of acquiring property rights from non-owners, illuminating it from the positions of internal rights, as well as a comparative legal review, with the distinction of continental and aglo-Saxon law, because, besides the same idea, there are certain differences. In the law that emerged after the dissolution of the SFRY, almost the same solutions exist, both in terms of both general and special conditions.

Key words: conscientiousness of the acquirer, transfer of movable things, the contractual freedoms, the acquisition at a public auction, the acquisition of a person to whom the owner entrusted the thing, the acquisition of a person engaged in the marketing of such things as his own activity.

Article history:

Received: 28. 2. 2017.

Accepted: 20. 9. 2017.